

A városi hatás persze nemcsak fiziológiai természetű lehet, hanem átalakító hatása népünk szerelmi életének minden mozzanatára kiterjedhet. Az újabban sokat vitatott *egyke* kérdése.

d) A történetinek nevezett csoport. A szerelmi szokások, hagyományok, a közösségi felfogás történeti elemzése — amennyire ez lehetséges. Ugy véljük, hogy e csoportba osztható be népünk szerelmi, szexuális életére gyakorolt nyugateurópai és méginkább középeurópai hatás-anyag — ha ugyan e hatások kikutathatók.

E rövid vázlat közel sem akarja igényelni még a fölvethető kérdések teljes elsorolását sem. Csak futó kritikai pillantást vetettünk a magyar néprajzi irodalom e nagyon is hiányos részére és durva, nagy vonásokban fölvezöltük a kutatóndó terület problémakörét. Azt is jól tudjuk, hogy a népi társadalomnak, kultúrának éppen ez a területe tán a legnehezebben megközelíthető, s a teljes, egész országra kiterjedő gyűjtőmunka szinte lehetetlennek tetsző feladat. Ezért nem akartuk még csak érinteni sem *magának a fölgyűjtésnek* módszertani kérdéseit — különben is minden gyűjtőmunka állandó egyéni alkalmazkodást, immanens beleélést kíván a kutatótól. Viszont talán sikerült indokolttá tenni minden nehézség, akadály ellenére is ennek a kutatásnak jelentőségét népi kultúránk, társadalmunk egyetemére. A szemérmes elhallgatás, az érdeklődés szándékos kikapcsolása nem vallana tudományos gondolkodásra.

Ortutay Gyula.

Rétközi mese.¹

Eccer vót egy szegény ember, aztán annak a szegény embernek vót egy felesége. Két lovával ément világot tróbálni. És mielőtt el akart menni, felírt mindent, ami vót a háznál. És útnak indút. Azt nem írta fel, hogy a felesége otthon viselős vót. Hét év múlva majd ment hazafele a szekérrel, nagyon meg vót rakva a szekér. Belement egy kis pocsojába, ott elakatt a szekér, és nem bírta kihúzni a ló. És odament egy nagyon fekete ember és aszonta neki: „Mit adol te szegény ember, ha kiemelem a szekeredet ebből a sárból?” Az ördög azt mongya: „Add ne-

¹ Ez a mese a Szegedi Fiatalok Művészeti Kollégiuma kiadásában megjelenendő mesekönyvemnek (Nyíri és rétközi mesék) egyik darabja. A mesetípus ismeretes Magyarországon is. Összehasonlító vizsgálatával N. P. Andrejev foglalkozott: Die Legende von Rauber Madej, FFC. 69., Helsinki, 1927.

nekem, amit nem irtál fel, mikor otthonról gyöttél el". Azt mongya a szegényember: „No jó van, neked adom". És mikor mán közelednek a faluhoz, hát gyön a felesége a 7 éves kis gyermekkel. És aztán nagy gond ütött a fejére. És azt gondóta: „Ezt attam az embernek, amiért kiemelte a sárból a széke-remet".

Mikor már megnyött a gyerek, felatta az iskolába. Kijárta a gyerek mindet, hát felatta a felsőbb iskolákba, tanulni papnak. És mikor hazament a fiú, az édesapjához, kérdezte: „Hát mér haragszik édesapám mindég?" Megmonta neki az édesapja, miér búsul mindég. „En az ördögnek attalak és vérszerződést csináltunk, hogy téged el fognak vinni az ördögök". És azt mondta a fiú az édsapjának: „Sebaj, édesapám, nem baj ez". Fel is szentelték a fiút papnak, és a fiú hazament és vett magához szenteltvizet meg egy korbácsot és azt monta az édesapjának, ű megyen világot próbálni.

Oszt ment egy erdőbe, ott tanált egy épületet és ott lakott egy ember. Azt ugy hitták, hogy Máté. S a porta körül vót kerítve 99 karóval. És azon a 99 karón vót 99 emberfej. És azt monta a papnak Máté: „Hová mész te pap?" A pap monta, megyen a pokolba. Azt monta neki Máté: „Kérdezd meg ott az ördögöktül, hogy mibül van a Máté ágya?" És mendegélt a pap és tanált egy állóvizet. A víz úgy elterjett előtte, hogy semerre se tudott menni. Kérdezte a paptul a víz: „Hová mész te pap?" Azt monta neki a pap: „Megyek a pokolba". Monta neki a víz: „Kérdezd meg a pokolba az ördögöktül, hogy mér nincs énbennem hal?" Mendegélt a pap tovább és tanált egy legelón egy körtefát. És a körtefa úgy elterjett előtte, hogy semerre se tudott menni. És kérdezte a körtefa, hogy hová megyen? Monta neki a pap: „Megyek a pokolba". Azt monta neki a körtefa, kérdezze meg, mér nem terem ű rajta körte? Elért a pokolba. És éppen gyött az ördög mán érte, hogy el fogja vinni.

Aszongya az ördög: „De jó fiú vagy te, nem is kellett érted menni". Azt mondta neki a pap: „Hát énértem akartál elgyönni?" Hozzákezte a szentelt vízzel locsolni és a korbáccsal ütni. És azt monta az ördög: „Vigyétek innen, vigyétek Luciferhez, hogy ne hányja rám a tüzet". A pap azt monta: „Elmenyegyek én magam is, hol van Lucifer?" „Ott van, a trónon ül Lucifer". És elment oda és Lucifert is ütötte a korbáccsal és hánta rá a szentelt vizet. És Lucifer kérdezte: „Hun van az az ördög, aki üt megvette az apjától?" És odament az ördög: „En vagyok az". Kérte tülle aztat a vérszerződést, amit csináltak az

apjával és az ördög nem akarta odaadni. Addig ütötte, verte őket, míg oda nem atták neki. Elment megnézni, hogy a Máté ágya miből van. Hát a Máté ágya vót szegből, üvegből, beretvából, ollóból, kaszából és parázs tűzből. Megint kérdezte: „Itt és itt van ez a fojó, mér nincs benne hal?” Azt monta neki az ördög, abba azér nincsen hal, mer még nem fult bele senki. És megint kérdezte, itt és itt van ez a körtefa, mér nem terem azon körte? Azt monta neki az ördög, azér nem terem rajta körte, mer egy nagy üst aran van alatta.

És akkor eindút a pap hazafele. Mikor odaért a körtefához, megkérdezte a fa, hogy mér nem terem rajta körte? És azt monta a pap a fának, hogy azt mondta az ördög, mer egy nagy rézpondró van alatta. Aszongya neki a körtefa: „Jaj, eljös kiásni alólam te pap, ha érkezni fogol?” A pap azt monta: „El fogunk gyönni”. És elindút megint hazafele. Tanálkozott a vízzel. „Megkérdezted-e pap, hogy miér nincsen bennem hal?” Aszongya neki a pap: „Megmondom, ha átengedel előre”. A víz gondolkozott, átengedje-e vagy ne. S utóvégre átengedte, mikor átért a pap és elszalatt egy nagy partra és akkor monta meg: „Azér nincsen benned hal, mert nem fult beléd senki se”. Akkor a víz hozzákezdett áradni, habzott, fojt kegyetlenül a pap fele. Mán annyira feláratt a víz, hogy a papnak is kötözködésig ért. Akkor osztán elment haza a pap. Mikor ment hazafele, monta Máténak, hogy miből van az ágya: szegből, üvegből, beretvából, ollóból, kaszából és parázs tűzből. Azt monta Máté: „Hogy kéne engem ettül felódozni?” Montá neki a pap, ad neki penitenciát, ha azt elvégzi, fel fogja ódozni. Elkérte Mátétul a botot, amivel agyonütötte a 99 embert. És leszúra neki a földre és azt monta, a szájával horgyon rá térgyen vizet s mikor hozza a vizet térgyen, gondolatilag imádkozzék. És mikor megyen vissza vizér, akkor meg fenhangon imádkozzék.

Mikor mán elment a pap haza, megvót a naccerű mulacsóság. Az ördög nem vitte el a papot, hanem odaadta a vérszerződést. És soká nagy időve ément a kocsiival a pap és elindult az aranyat kiásni a körtefa alól. Mikor osztán ment, hát Mátérul el is felejtkezett. Ott az erdőbe nagyon jó szag vót. A kocsis mongya: „Tisztelendő úr nem teccik érezni, hogy valami jó szag van itten?” „Száj csak le, oszt keresd meg, mi van itt ojan jószagú”. És a kocsis hamarjában meg is lelta a körtefát, amire horta Máté a vizet. Meg is számóta, hogy hány körte vót a fán. 99 körte vót. Mikor mán akart elgyönni a fától, megpillant egy nagyon öreg embert. Nem ismerte fel, hogy

ember-e. Nagy körmei vót, nagy szőr vót rajta, a lába, ahogy térdét fel vót növe egészen a hátába. És mikor odament a pap a körtefa alá, akkor látta, hogy Máté van a fa alatt. Odament és leterítette a hófehér zsebkendőjét a földre és monta Máténak, hogy térgyepeljen rá. És mikor Máté rátérgyepelt, kérdezte, hogy sorolja el, hogy kik vótak, akiket agyonütött. És hogy sorolta, hogy kik vótak, úgy hullott a körte a fáról. És már kettőt nem akart kimondani, hát a kettő fenn is maradt. És monta neki a pap, hogy vallja ki azt a kettőt is, mert akkor nem lehet feloldani a bűneit. „Hát tisztelendő úr, mit türöm-tagadom, az egyik az apám vót, a másik az anyám vót“. És akkor a 99 körte is hófehérnek váltott és hamuvá. És az öreg ember is hófehér hamuvá változott. És akkor az ember ment, vitté a zsebkendőjében a hófehér hamuvá vált körtéket meg Mátét. És mikor a körtefa mellé ért, letette a körtefa alá, hát az a 99 hamu 99 hófehér galambnak változott és Máté a századiknak. Akkor felrepültek a menyországba. És mikor kezdte kiásni a pap a körtefa alól az üst aranyat, mer akkó mán a víz nem bántotta, mer hidon jártak a vízen. És mikor kiásta alóla az aranyat, látta a körtefa, hogy egy üst arany vót alatta. És azt monta neki a körtefa: „Ha soha nem termett vón rajtam körte, akkor se hagytam vón kiásni ezt az üst aranyat“. Felrakta az aranyat a pap és elvitte haza. És otthun megin csináltak egy naccerű mulaccságot az aranyak az örömére.

Mondotta: *Fecák Gyula*, 14 éves, Balsán.

Közli: *Ortutay Gyula*.

NÉPI FOGLALKOZÁSOK, NÉPSZOKÁSOK.

Apróbb szokások, népszokástörédek. II.

A ruházkozásban és hajviseletben is sok oly apróságra akadunk, amelyek az eddigieknél nagyobb figyelemre és kutatásra serkenthetik az etnografiát. „1694. febr. 13. a tatárok Csikba törnek. Nizet Ferenc úgy állítá fel seregét, hogy sokat mutasson, azért az első sorba állítá a harcképes férfiakat a deáksággal, a hátulsó sorba pedig a nőket, kiknek fejére — hogy távolból férfiának tetszedjenek, az akkor szokásos fehér főkötők helyett — fekete kucsmákat tétetett . . . A csiki menyecskék a fényes győzelemkor viselt fekete kucsmák emlékére